

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1598 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari.....	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish.....	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari.....	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati.....	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilfuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari.....	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari.....	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в саркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	
Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulugʻbek Tashmurotovich	

Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yoʻnalishlari.....	313
Bekmurodov Abbas Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию	
Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием	
в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari.....	388
Turova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической	
отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций	
коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирозов Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries	
and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	
Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	

Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari.....	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari.....	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida).....	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli.....	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях.....	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	
Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Hayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	

Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Rahmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махомадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdurkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida).....	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi.....	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli.....	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada anderrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	
Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшох Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dildfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	

Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Рахмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолiddин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti.....	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilara Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati.....	787
Hakimov Hakimjon	
Intellektual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	

Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Oblomuradov Narzullo Naimovich, Shavkatov Navruzbek Shavkatovich	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati.....	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq objekti sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusnitdinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abidinabiyeвна	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarning xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	

Совершенствование методологии исследования демографических процессов	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyrovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlari.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана	1116
Икромов Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati.....	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqbov o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili.....	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish.....	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari.....	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari.....	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production.....	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari.....	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari.....	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati.....	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi.....	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy budjetlar daromadlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами.....	1295
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1298
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	
Внедрение цифровой трансформации высших учебных заведений.....	1302
Кучаров Абдор Сабиржанович, Абдурахмонов Абдумалик Абдурашидович, Набиева Нилуфар Наби қизи	
Mamlakatimizda masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimning rivojlanish tendensiyasi	1310
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi	

Tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari.....	1319
Davronov Saxobiddin Faxriddinovich	
O'zbekistonda suv zaxiralaridan foydalanishning retrospektiv tahlili	1324
Axmedov Sayfullo Normatovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojlanishida to'lov tizimlarining o'rni	1334
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li, Rizayev Anvar Baxtiyorovich	
Fostering Entrepreneurship and Enhancing Women's Employment: The Uzbekistan Perspective	1338
Kholiyova Shokhista	
Zamonaviy soliq tizimlarining amal qilish xususiyatlari	1341
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
Mamlakatimizda tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari	1347
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Mamlakat iqtisodiyotining samarali rivojlanishida hayot sug'urtasining o'rni	1352
O. Jono'zoqov	
Sanoatda resurs tejamkorligini ta'minlash orqali barqaror rivojlanishga erishish	1358
Ergashev Sanjarbek Sobirjon o'g'li	
Southeast Asia's Green Economy and Environmental Taxation	1364
Fayzieva Nargiza Rabimovna	
Tijorat banklari biznesini boshqarishning asosiy yo'nalishlari va tahlili	1371
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich	
O'zbekiston Respublikasida islom banklarini tashkil etishda xorij tajribasining o'rni	1375
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
Baliqchilik tarmog'ida samaradorlikni baholash masalalari	1380
Fayziyev Oybek Raximovich, Aitimbetov Amirbek Koishibekovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishning huquqiy-iqtisodiy asoslari va davlat siyosati .	1389
Xalikov Suyun Ravshanovich	
O'zbekiston Respublikasi hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ilmiy yondashuvlar	1394
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sherikchilik loyihalarida islomiy moliyalashtirish konsepsiyasini asoslash va joriy etish.....	1401
Zayniddinov Ruhiddin Xusniddin o'g'li	
Korxonalar faoliyatini ifodalovchi umumiy ko'rsatkichlar asosida reytingni aniqlash	1411
Maxkamboyev Komil Abdulkovich	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda klaster-kooperatsiya tizimi samaradorligini oshirish masalalar	1416
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna	
Kimyo tolalari asosida to'qimachilik sanoatini diversifikatsiyalash.....	1424
Raximov Furqat Jalolovich	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari	1431
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
O'zbekistonda islom banklarini tashkil etish zaruriyati va rivojlantirish imkoniyatlari	1437
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
Yalpi sug'urta mukofoti hajmiga ta'sir etuvchi omillar asosida sug'urta bozorini ekonometrik tahlili.....	1441
Mirzayev Bobur Soyibjonovich	
Biznesni tugatishning yakuniy bosqichi: tashkiliy-uslubiy ta'minotini takomillashtirish	1448
Davletov Ikram Raximberganovich	
Обеспечение безопасности продуктов питания в меняющемся мире	1452
Нуриллаев Рахмат Ярашевич	
Turizm infratuzilmasini rivojlantirishda klasterlash imkoniyatlaridan foydalanish	1458
Mavlanov G'olib	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish yo'liga o'tkazish sharoitida "yashil" sanoat siyosatini amalga oshirish xususiyatlari	1464
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich, Umarov Oqil Omiljonovich	
Метод проектов как одно из условия успешного формирования антикоррупционной компетенции студентов высшей школы	1470
Мохоров Дмитрий Анатольевич	
Mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solishning xalqaro huquqiy asoslari va institutlari	1476
Askarov Zoxidjon Sadikjanovich	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va ta'minlash yo'llari	1481
Abdusalomov Olimjon Eshmirzayevich	

Marketing Mix, Retail Trade, Material Environment in Marketing.....	1485
Egamberdiyev Muzaffar	
Davlat tomonidan aholi bandligini tartibga solish ilmiy konsepsiyalarining evolyutsiyasi	1489
Ismoilov Azizbek	
Significance of Investment Activity in Tourism and its Development.....	1493
Utkirjan Akhmedov	
Корпоративные структуры и их влияние на развитие учета и отчетности	1498
Хайдарова Дилдора Жахонгир кизи	
Происхождение и роль социального сельского хозяйства в современной экономике	1506
Эгамбердиев Хумоюн Хамрокулович	
Анализ конкурентной среды: примеры, методы и этапы	1512
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	1518
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Исследование методов бетонной смеси.....	1524
Шарипова Мадина Конгратбаевна	
Oilaviy biznesni boshqaruv tuzilmasi	1532
Toshpo'latov Murodulla Sobirjon o'g'li	
Strategies for Advancing Green Construction: The Influence of Business Investment in Research and Development	1537
Gulsarakhon Muhammadyoqub kizi Ostona Kulova	
Kichik tadbirkorlik faoliyatini samarali yuritishning asosiy shart va tamoyillari	1545
Vaxabov Asadullo Ubaydullo o'g'li	
Оптимизация корпоративного управления через сбалансированное финансовое стратегирование.....	1549
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Milliy iqtisodiyotning o'sishida agroklastarlarni shakllantirish va samaradorligini oshirish hamda innovatsion infratuzilmani rivojlantirish.....	1553
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Improving the Efficiency of the Organization Through the use of Innovative Models of Personnel Management	1559
Bahodurova Sulhiya Azizhojaevna, Akhmedov Usmonjon Khaidarjonovich, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Факторы влияющие на экономический рост в развитии экономики Нового Узбекистана	1569
Мамедов Хусан, Хамраев Олимжон Яхшибоевич	
Sug'urta bozori bo'yicha risklarni baholash va obyektini sug'urtaga qabul qilishda anderrayting xizmatining tutgan o'rni.....	1576
Sayfullo Mirzoyev	
Klaster korxonalar faoliyatini takomillashtirishda soliq yukini yengillashtirilishi.....	1581
Jabbarov Mashrab Ismoil o'g'li	
Xo'jalik yuritishning tashkiliy-huquqiy shakllarining asosiy belgi va xususiyatlari	1586
Vaxabov Asadullo Ubaydullo o'g'li	
Kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash tizimi samaradorligini baholash	1589
Vahobov Davron Abdujalolovich	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI QO'LLAB- QUVVATLASH TIZIMI SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Vahobov Davron Abdujalolovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes subyektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining samarali tashkil etilish holatini sotsiologik so'rov asosida baholangan. Unda asosiy e'tibor davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining qaysi bosqichlarida saraliroq ekanligi aniqlangan. Tadqiqot davomida tadbirkorlik subektlari o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari soliqqa tortish tizimini, umuman, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirishni takomillashtirish, shu bilan birga, ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha tegishli choralar ko'rish zarurligini aniqladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes subyektlari, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, faoliyat samaradorligi.

Abstract: This article evaluates the state of effective organization of the state support system for small business entities based on a sociological survey. In it, the main focus is determined on which stages of the activity of small business entities are the most effective state support mechanisms. During the research, the results of the survey among the business subjects revealed the need to improve the taxation system, the development of the business support infrastructure in general, and at the same time, to take appropriate measures to eliminate administrative obstacles.

Key words: small business entities, state support, efficiency of activity.

Аннотация: В данной статье на основе социологического опроса оценивается состояние эффективной организации системы государственной поддержки субъектов малого предпринимательства. В нем основной акцент определен на том, на каких этапах деятельности хозяйствующих субъектов действуют наиболее эффективные механизмы государственной поддержки. Результаты опроса, проведенного среди субъектов предпринимательства в ходе исследования, свидетельствуют о совершенствовании системы налогообложения, развитии инфраструктуры поддержки бизнеса в целом и одновременно принятии соответствующих мер по устранению административных препятствий, определили необходимость проведения исследования.

Ключевые слова: субъекты малого предпринимательства, государственная поддержка, эффективность деятельности.

KIRISH

Har qanday iqtisodiy rivojlanish mamlakat aholisining tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish darajasi bilan yaqindan bog'liq. Shuni tushunish kerakki, kichik biznes korxonalarini qo'llab-quvvatlash tizimlari qanchalik yaxshi bo'lsa, kichik biznes subyektlarining jamiyatda iqtisodiy imkoniyatlarni yaratishdagi samaradorligi shunchalik yuqori bo'ladi¹. So'nggi yillarda O'zbekiston Hukumati tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish bo'yicha mas'ul idora va tashkilotlar tomonidan amalga oshirilgan salmoqli ishlarga qaramay, KBSlarining umumiy iqtisodiy ko'rsatkichlari natijalari qoniqarli emas.

Demak, KBSlari O'zbekistonda aholining ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini yaxshilash maqsadiga erishish uchun yanada samaraliroq bo'lishga yordam berish uchun uni qo'llab-quvvatlovchi samarali muhitga ehtiyoj katta. O'zbekistonda kichik biznes korxonalarni qo'llab-quvvatlash muhiti muhim deb hisoblanganda, uning holatini tadqiqot orqali o'rganish va baholash lozim, deb hisoblaymiz. O'zbekistonda kichik biznes korxonalari o'z potentsiallariga erishish uchun yetarli darajada qo'llab-quvvatlovchi muhit mavjudmi? Bu savolga javobni topish uchun KBSlarining mamlakatdagi mavjud qo'llab-quvvatlash tizimlaridan qoniqish darajasini baholash maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz. Demak, KBSlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimi samaradorligini tadbirkorlarning qoniqish darajasini baholash yo'li bilan aniqlash mumkin, chunki mamlakatda shu kunga qadar bu sohada yetarlicha tadqiqotlar o'tkazilmagan.

¹ Acs, Z. J(2008). "Introduction to Public Policy in an Entrepreneurial Society" p-17, Public Policy in an Entrepreneurial Economy: creating the conditions for business growth, in Acs, Z. and Stough, R. (Eds.) Washington, Springer.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bugunga qadar kichik biznes sub'ektlarini davlat tomonidan tartibga solish muammolariga qaratilgan bir qator tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ushbu tadqiqotlarning ko'pchiligida tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solishning ayrim jihatlarinigina ko'rib chiqqanlar. Bundan tashqari, O'zbekiston iqtisodiyotiga moslasha oladigan o'xshash geografik va iqtisodiy pozitsiyaga ega bo'lgan mamlakatlarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari mukammal va tizimli ravishda o'rganilmagan. Shu nuqtayi nazardan tadqiqotda kichik biznes subyektlarining faoliyatning turli bosqichlarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining tartibga solish shaklidan qoniqish darajasini baholash muhim ahamiyat kasb etadi deb hisoblaymiz.

Iqtisodchi olimlar Rumi va Hussainlar KBSlari uchun davlat tomonidan tartibga solish shaklini ularning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi va aksariyat hollarda muvaffaqiyatsizlikka olib keladigan omil sifatida o'z tadqiqotlarida xulosaga keldilar. Masalan, davlatning import o'rnini bosish strategiyasini amalga oshirish orqali kichik biznes subyektlari faoliyatini tartibga solish siyosati bunday korxonalarning asosan mahalliy bozorlarga e'tibor qaratishga va natijada, eksport hajmining kamayib ketishiga olib kelishi mumkin.

Yana bir manbada, tartibga soluvchi turli davlat institutlari yoki qat'iy tartibga soluvchi muhit ko'pincha korupsiya va poraxo'rlik bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlarni yuzaga keltirishi mumkinligi asoslangan.

XMT hisobotida, institutsional moliyalashtirishdan foydalanish imkoniyati yo'qligi ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda KO'B rivojlanishi uchun asosiy to'siqdir.²

Yana bir iqtisodchi olim Ngvuonugu, kredit olish imkoniyati va venchur kapitalining yetishmasligi Nigeriyada KO'Bning zaif o'sishi va rivojlanishiga sabab bo'lgan omillar ekanligini aniqladi.³

Sohada tadqiqot olib borgan iqtisodchi olimlar Ganesh va Mehtalar o'z tadqiqotlarida kichik va o'rta biznes korxonalarining o'sishi va rivojlanishiga xodimlarning texnologik bilimlarining yetishmasligi hamda korxonalarning zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlanmaganligi to'siq bo'layotgani bilan izohlaydi.⁴

Iqtisodchi olim Levining Jahon banki konferensiyasiga taqdim etgan ma'ruzasida kichik va o'rta korxonalarning rivojlanishi va raqobat kurashini yengib chiqishi uchun yetarlicha tadqiqot va ishlanmalar hamda innovatsiyalarga ko'proq e'tibor va mablag' ajratish lozimligini ta'kidlab o'tadi.⁵

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot muhimligini hisobga olgan holda, O'zbekistonda rasmiy tarzda tashkil etilgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash tizimining samaradorlik darajasi so'rovnoma asosida o'rganildi. Tadqiqot davomida Toshkent viloyatidagi turli soha va tarmoqlarda faoliyat yuritayotgan 211 ga yaqin kichik biznes subyektlari so'rovnoma usuli asosida o'rganildi.

211 tanlab olingan KBSlari soni ushbu tadqiqot uchun yetarli ekanligi asoslandi. Shunga ko'ra, tadqiqot tahlilida 183 ta maqbul, deb topilgan anketalar ishtirko etadi, bu namunaviy o'lcham tadqiqot talabi uchun yetarli hisoblanadi. Shuningdek, asosan to'rta soha bo'yicha KBSlari tanlab olindi. Sababi bu soha subyektlari iqtisodiy faoliyatda ko'proq faol ekanliklari kuzatildi. Shuningdek, tadqiqot uchun olingan xududlar bo'yicha bu sohalarida faoliyat yurituvchi KBS lari soni ham ko'proqni tashkil etadi.

2.3.1-jadval: Tadqiqot namunasi statistikasi

Tarmoq va sohalar	Tanlangan soha va hududagi KBSlarining umumiy soni	So'rovnomada ishtirok etgan KBSlari soni (umumiy sonning 10 foizi)	Anketani to'ldirgan KBSlari soni	Maqbul topilgan anketalar soni
Qurilish	197	20	19	18
Xizmat ko'rsatish	606	60	51	50
Sanoat va ishlab chiqarish	416	41	34	31
Qishloq xo'jaligi	902	90	86	84
Jami	2121	211	190 (89%)	183 (85,3%)

2 ILO (2002). "Creating a Conducive Policy Environment for Micro, Small and Medium Sized Enterprises in Pakistan."SEED Working Paper No.29.

3 Ngvuonugu,A, B(2005). "Small andMedium Enterprises(SMEs) in Nigeria: Problems and Prospects, PhD Dissertation St.Clements University, Nigeria (unpublished).

4 Ganesh, L., Mehta, A(2010). Critical success factorsfor successful enterprise resource planning implementation at Indian SMEs, International Journal of Business, Management and Social Sciences, Vol.1, No.1, 2010, pp. 65-78.

5 Ivy (1997). "Entrepreneurship Strategies and Problems in Post Communist Europe:A Survey of SMEsin Slovakia." Journal of Small Business Management 35(3): 93-98

Ushbu so'rovnoma Laykert shkalasi (Likert scale) asosida tuzib chiqildi. Bu uslubga ko'ra 5ta parametrlar (o'lchovlar) asosida tuzilgan 12 ta savollarga javoblar quyidagi tartibda shakllantiriladi: "5"-qat'iy qo'shilaman, "4"-qo'shilaman, "3"-ishonchim komil emas, "2"-qo'shilmayman, "1"-umuman qo'shilmayman.

Tadqiqotni tashkil etish quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: tashkiliy (tayyorgarlik); so'rovnomaning tashkil etish jarayoni; olingan natijalarga qayta ishlov berish bosqichi; natijalar asosida xulosalar tayyorlash va faoliyatni takomillashtirish yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish. Laykert shkalasi (Likert scale) asosida tuzib chiqilgan so'rovnoma variantlarining likvidligi va ishonchligi uning ichki turg'unligini baholash orqali asoslangan.

So'rovnoma anketasidagi savollar beshta bo'limga ajratilgan holda shakllantirilgan bo'lib, har bir bo'lim mamlakatda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash shakllarini ifoda etadi. Ya'ni, birinchi bo'lim "tartibga solish" shakli, ikkinchi bo'lim "moliyaviy ko'mak" shakli, uchinchi bo'lim "texnik jihatdan qo'llab-quvvatlash" shakli, to'rtinchi bo'lim "ta'limni qo'llab-quvvatlash" shakli va nihoyat beshinchi bo'lim "tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash" shakli bilan bog'liq mustaqil o'zgaruvchilardan iborat. Har bir mustaqil o'zgaruvchi tadbirkorlik faoliyatni yo'lga qo'yishda, faoliyat davomida va tadbirkorlikni o'sish bosqichidagi qo'llab-quvvatlash siyosati holatini baholashni nazarda tutadi. Ushbu tadqiqotdagi tobe o'zgaruvchi esa - bu tadbirkorlarning "qoniqish darajasi" sifatida qabul qilinadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Anketaning ichki turg'unligini va ichki moslik ishonchligini baholash uchun "IBM SPSS Statistics 22.0" dasturi yordamida "Kronbax Alfa" (Cronbach's alpha) koeffitsiyenti qo'llanilgan.

2.3.2-jadval: So'rovnoma ishonchligini tekshirish natijalari

Anketa bo'limlari	Kronbax Alfa	O'rtacha qiymat (mean)	SD
Tartibga solish shakli	0.891	2.077	0.835
Moliyaviy ko'mak shakli	0.887	2.579	0.955
Texnik-texnologik ko'mak shakli	0.897	2.062	0.659
Ta'limni qo'llab-quvvatlash	0.825	2.313	0.880
Tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shakli	0.890	1.903	0.941
Qoniqish darajasi	N/A	2.098	0.799

Yuqoridagi jadvalda anketaning barcha bo'limlari va mustaqil o'zgaruvchilar ishonchligi qabul qilinadigan diapozonda (0,825 dan 0,891 gacha) ekanligini ko'rsatmoqda. Tartibga solish shakli ishonchligi ($\alpha=0.891$, $M=2.077$, $SD=0.835$) eng yuqori natijani qayd etdi, undan keyin esa tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shakli ($\alpha=0.890$, $M=1.903$, $SD=0.941$) ham yuqori natijaga ega. Eng kam ko'rsatkich ta'limni qo'llab-quvvatlash shaklida qayd etildi ($\alpha=0.825$, $M=2.313$, $SD=0.880$).

So'rovnoma tarkibi va undagi o'zgaruvchilarning me'yoriyligi ham tekshirib chiqildi.

2.3.4-jadval: So'rovnoma anketasi tarkibi va undagi o'zgaruvchilarning me'yoriyligi statistika

Anketa bo'limlari	Skewness	Kurtosis
Tartibga solish shakli	0.891	2.077
Moliyaviy ko'mak shakli	0.887	2.579
Texnik-texnologik ko'mak shakli	0.897	2.062
Ta'limni qo'llab-quvvatlash	0.825	2.313
Tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shakli	0.890	1.903
Qoniqish darajasi	N/A	2.098

Anketaning har bir bo'limi va undagi o'zgaruvchilar normalligi "Skewness" (assimiterik jihati) va "Kurtosis" (ma'lumotlar joylashuvining normal taqsimotiga nisbatan yuqori yoki past bo'lishi) orqali aniqlandi, ular ± 3.0 oralig'ida bo'lib, tadqiqot uchun qabul qilinishi mumkin bo'lgan diapazonda joylashgan.

Yuqoridagi 2.3.4-jadvalda texnik-texnologik ko'mak shakli bo'yicha belgilangan o'zgaruvchilarning holati ($M=2.062$, $SD=0.659$) eng yuqori og'ish holati (skewness)ga ya'ni, 1,389 ga teng ekanligini ko'rsatadi. 0,222 ga teng bo'lgan eng past og'ish darajasi (skewness)tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shakli bo'yicha keltirilgan o'zgaruvchilar aniqlandi ($M=1.903$, $SD=0.941$). Boshqa tomondan, texnik-texnologik ko'mak bo'yicha o'zgaruvchilar ($M=2.062$, $SD=0.659$) eng yuqori "Kurtosis" 3.091 va qoniqish darajasi o'zgaruvchisi esa ($M=2.098$, $SD=0.799$) 0.200 eng past "Kurtosis" ga ega.

Tadqiqot uchun tanlangan mustaqil o'zgaruvchilarning har biri uchun alohida tadqiqot gipotezalari tuzib chiqildi va bu gipotezalar qo'llab-quvvatlash shakllaridan qaysi biri tadbirkorlik subyektlarini ko'proq qoniqtirishini aniqlashda tadqiq etish maqsadlarini ifoda etadi.

2.3.1-rasm: Qo'llab quvvatlash tizimi shakllari bo'yicha KBSlari qoniqishini baholvchi so'rovnoma tadqiqotining konseptual tuzilmasi

Birinci gipoteza – tartibga solish shakli bo'yicha. Davlatning kichik biznesni tartibga solish siyosati har doim ham kutilgan natijaga olib kelavermaydi. Iqtisodchi olimlar Rumi va Hussainlar KBSlari uchun davlat tomonidan tartibga solish shaklini ularning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi va aksariyat hollarda muvaffaqiyatsizlikka olib keladigan omil sifatida o'z tadqiqotlarida xulosaga keldilar. Masalan, davlatning import o'rnini bosish strategiyasini amalga oshirish orqali kichik biznes subyektlari faoliyatini tartibga solish siyosati bunday korxonalarning asosan mahalliy bozorlarga e'tibor qaratishga va natijada, eksport hajmining kamayib ketishiga olib kelishi mumkin. Yana bir manbada, tartibga soluvchi turli davlat institutlari yoki qat'iy tartibga soluvchi muhit ko'pincha korrupsiya va poraxo'rlik bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlarni yuzaga keltirishi mumkinligi asoslangan⁶. Shunday qilib, tadqiqotda kichik biznes subyektlarining faoliyatning turli bosqichlarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining tartibga solish shaklidan qoniqish darajasini tekshirish uchun qo'shimcha sub gipotezalar shakllantirildi:

H1a: KBSlari faoliyatni yo'lga qo'yishda qo'llab-quvvatlashning mavjud tartibga solish shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

6 Pope (2001). Confronting Corruption: The Elements of National Integrity System. Transparency International: London.

H1b: KBSlari rivojlanish davrida qo'llab-quvvatlashning mavjud tartibga solish shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H1c: KBSlari o'sish bosqichida qo'llab-quvvatlashning mavjud tartibga solish shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

Ikkinchi gipoteza – moliyaviy ko'mak shakli bo'yicha. XMT hisobotida, institutsional moliyalashtirishdan foydalanish imkoniyati yo'qligi ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda KO'B rivojlanishi uchun asosiy to'siqdir⁷. Yana bir iqtisodchi olim Ngwuonugu, kredit olish imkoniyati va venchur kapitalining yetishmasligi Nigeriyada KO'Bning zaif o'sishi va rivojlanishiga sabab bo'lgan omillar ekanligini aniqladi⁸. Benzing va Chu rivojlanayotgan va o'tish davridagi iqtisodiyotlarda kichik va o'rta korxonalar duch keladigan muhim muammolar sifatida moliyaviy kapitalga kirish imkoniyatini cheklanganligini ko'rib chiqadilar. Bundan tashqari, ular kredit olish imkoniyatining yo'qligi nafaqat KO'B faoliyati uchun majburiy cheklov bo'lishi, balki o'sish va kengayishiga ham to'sqinlik qilishini kuzatishdi. Shunday qilib, kichik biznes subyektlarining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining moliyaviy ko'mak shaklidan qoniqish darajasini yanada aniqroq baholash uchun sub gipotezalar quyidagicha shakllantirildi:

H2a: KBSlari faoliyatni yo'lga qo'yishda qo'llab-quvvatlashning mavjud moliyaviy ko'mak shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H2b: KBSlari rivojlanish davrida qo'llab-quvvatlashning mavjud moliyaviy ko'mak shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H2c: KBSlari o'sish bosqichida qo'llab-quvvatlashning mavjud moliyaviy ko'mak shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

Uchinchi gipoteza – texnik qo'llab-quvvatlash shakli bo'yicha. Sohada tadqiqot olib borgan iqtisodchi olimlar Ganesh va Mehtalar o'z tadqiqotlarida kichik va o'rta biznes korxonalarining o'sishi va rivojlanishiga xodimlarning texnologik bilimlarining yetishmasligi hamda korxonalarining zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlantilmaganligi to'siq bo'layotgani bilan izohlaydi⁹. Shunday qilib, kichik biznes subyektlarining faoliyatning turli bosqichlarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining texnik-texnologik ko'mak shaklidan qoniqish darajasini tekshirish uchun qo'shimcha sub gipotezalar shakllantirildi:

H3a: KBSlari faoliyatni yo'lga qo'yishda qo'llab-quvvatlashning mavjud texnik-texnologik ko'mak shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H3b: KBSlari rivojlanish davrida qo'llab-quvvatlashning mavjud texnik-texnologik ko'mak shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H3c: KBSlari o'sish bosqichida qo'llab-quvvatlashning mavjud texnik-texnologik ko'mak shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

To'rtinchi gipoteza – ta'limni qo'llab-quvvatlash shakli bo'yicha. Kichik biznes korxonalarining o'sishi va rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillarni turli manbalar asosida o'rganar ekanmiz, mamlakatda kichik biznes korxonalarining o'sishi va rivojlanishiga sezilarli ta'sir qiluvchi omillardan biri – bu KBSlarida faoliyat yurituvchi rahbar va xodimlarning iqtisodiy hamda kasbiy bilim va ko'nikmalarining yetarli emasligi bilan bog'liqligi ma'lum bo'ldi. Ayniqsa, mamlakatning chekka xududlarida faoliyat yurituvchi tadbirkorlar va ularning xodimlarining savodxonlik darajasi pastligi va tadbirkorlikni o'qitish dasturlari qamrovi keng emasligi faoliyatning rivojlanishiga to'siq bo'lmoqda. Ular, shuningdek, kichik biznes korxonalari faoliyatini kengayigan sayin yuqori malakali boshqaruv va xodimlarning yetishmasligi holati ortib boradi. Shunday qilib, kichik biznes subyektlarining faoliyatning turli bosqichlarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining ta'limni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish darajasini tekshirish uchun qo'shimcha sub gipotezalar shakllantirildi:

H4a: KBSlari faoliyatni yo'lga qo'yishda qo'llab-quvvatlashning mavjud ta'limni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H4b: KBSlari rivojlanish davrida qo'llab-quvvatlashning mavjud ta'limni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H4c: KBSlari o'sish bosqichida qo'llab-quvvatlashning mavjud ta'limni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

Beshinchi gipoteza – tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shakli bo'yicha. Iqtisodchi olim Levining Jahon banki konferensiyasiga taqdim etgan ma'ruzasida kichik va o'rta korxonalarining rivojlanishi va raqobat kurashini yengib chiqishi uchun yetarlicha tadqiqot va ishlanmalar hamda innovatsiyalarga ko'proq e'tibor va

7 ILO (2002). "Creating a Conducive Policy Environment for Micro, Small and Medium Sized Enterprises in Pakistan." SEED Working Paper No.29.

8 Ngwuonugu, A., B (2005). "Small and Medium Enterprises (SMEs) in Nigeria: Problems and Prospects, PhD Dissertation St. Clements University, Nigeria (unpublished).

9 Ganesh, L., Mehta, A. (2010). Critical success factors for successful enterprise resource planning implementation at Indian SMEs, International Journal of Business, Management and Social Sciences, Vol.1, No.1, 2010, pp. 65-78.

mablag' ajratish lozimligini ta'kidlab o'tadi¹⁰. Shuningdek, boshqa ko'plab ilmiy tadqiqotlarda davlat siyosatining innovatsiyani ishlab chiqish va ularni ishlab chiqarishga joriy etish jarayonida universitetlar va ilmiy-tadqiqot muassasalarining ahamiyat katta ekanligi ham e'tirof etilgan. Bu borada O'zbekistonda KBSlarini rag'batlantirishda hukumatning roli qay darajada ekanligini aniqlash muhim hisoblanadi. Shuning uchun, kichik biznes subyektlarining faoliyatning turli bosqichlarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish darajasini tekshirish uchun qo'shimcha sub gipotezalar shakllantirildi:

H5a: KBSlari faoliyatni yo'lga qo'yishda qo'llab-quvvatlashning mavjud tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H5b: KBSlari rivojlanish davrida qo'llab-quvvatlashning mavjud tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

H5c: KBSlari o'sish bosqichida qo'llab-quvvatlashning mavjud tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash shaklidan qoniqish hosil qilishadi.

2.3.5-jadval: So'rovnoma olingan ma'lumotlarni ko'p omilli regressiya tahlili natijalari

Qo'llab-quvvatlash shakllari (gipotezalar)	Faoliyatni yo'lga qo'yish bosqichi		Rivojlanish bosqichi		O'sish bosqichi		R2
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	
Tartibga solish	2.150	0.971	2.09	0.912	1.98	0.880	.163
Moliyaviy ko'mak	2.70	1.106	2.54	1.036	2.53	1.042	.108
Texnik-texnologik ko'mak	2.05	0.761	2.06	0.689	2.07	0.719	.094
Ta'limni qo'llab-quvvatlash	2.33	0.985	2.30	0.926	2.31	0.918	.161
Tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash	2.33	0.985	2.30	0.926	2.31	0.918	.064

Shunday qilib, so'rovnoma asosida olingan ma'lumotlar ko'p omilli regressiya uslubi yordamida tahlil qilib chiqildi. Ushbu uslubdagi tahlil kichik biznes subyektlarining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimining yuqorida keltirib o'tilgan beshta shaklidan qoniqish darajasini tekshirish uchun tadbirkorlikni rivojlanishining faoliyatni yo'lga qo'yish, rivojlanish va o'sish bosqichlari bo'yicha amalga oshirildi. Xuddi shu tahlil uslubi asosida birinchi gipoteza bo'yicha O'zbekistonda kichik biznes subyektlari davlatning tartibga solish siyosati kontekstida o'z bizneslarining rivojlanish bosqichida qoniqish hosil qilishgani ma'lum bo'ldi. Ya'ni, davlatning tartibga solish siyosati asosan faoliyatini rivojlantirayotgan tadbirkorlik subyektlariga ko'proq manfaat keltirishi aniqlandi.

Tadqiqotning yana bir muhim natijasi shunadn iborat bo'dliki, davlatning moliyaviy ko'mak siyosati asosan rivojlanish va o'sish bosqichlaridagi kichik biznes subyektlariga ko'proq tatbiq etiladi va bu bosqichdagi xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'llab-quvvatlashning moliyaviy ko'mak shaklidan qisman qoniqish hosil qilganliklari ma'lum bo'ldi.

Tadqiqot natijasida yana shu narsa ma'lum bo'ldiki, davlatning kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash tizimida korxonalarga texnik-texnologik jihatdan ko'mak berish siyosati kichik biznes subyektlarining rivojlanish bosqichida ko'proq kuzatilishi tadbirkorlarning qoniqishini aks ettirgan. Faoliyatni yo'lga qo'yish bosqichida davlatning texnik-texnologik qo'llab-quvvatlash siyosatidan tadbirkorlar qisman qoniqishlarini bildirishgan.

Shuningdek, tahlillar natijasi so'rovda ishtirok etgan tadbirkorlik subyektlari tomonidan hukumatning kichik biznes subyektlarini o'qitish va qayta tayyorlash siyosati bo'yicha har uchta bosqichda ham yetarlicha qoniqmaslik holati aniqlandi. Bunga asosiy sabab, tadbirkorlarni o'qitish dasturlarining yetarli emasligi hamda qamrov darajasi juda past ekanligini angaltadi. Xuddi shunday natija davlatning kichik biznes subyektlarini tadqiqot va ishlanmalar bo'yicha qo'llab-quvvatlash shaklida ham kuzatildi. Ya'ni, kichik biznes subyektlarining rivojlanishning turli bosqichlarida davlat tomonidan tadqiqot va ishlanmalar nuqtayi nazaridan yetarlicha qo'llab-quvvatlanmasligi ma'lum bo'ldi.

Umumiy jihatdan olib qaraganda kichik biznes subyektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimidan qoniqish darajasi yetarli emas ya'ni, o'rtachadan pastroqni ko'rsatmoqda. Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, KBSlari faoliyatini yanada samaraliroq qilish uchun mavjud qo'llab-quvvatlash tizim shakllarini takomillashtirish lozim, deb hisoblaymiz.

10 Ivy (1997). "Entrepreneurship Strategies and Problems in Post Communist Europe: A Survey of SMEs in Slovakia." Journal of Small Business Management 35(3): 93-98

2.3.6-jadval: KBSlari o'rtasida ular faoliyatiga to'siq bo'layotgan muammolar yuzasidan o'tkazilgan so'rovnoma natijalari

№	Muammolar ro'yxati	Umumiy ball	O'rtacha qiymat	Ustuvorlik bo'yicha o'rni
1	Soliq tizimini takomillashtirish, yengillashtirish va soddalashtirish	180	4,55	1
2	Umuman tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun infratuzilmani takomillashtirish, shu jumladan, chinakam yordam beruvchi institutlarni tashkil etish	144	3,85	2
3	Sun'iy va ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish	110	2,75	3
4	Sanoat tadbirkorligi uchun kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, biznes-inkubatorlar, texnoparklar tashkil etish	106	2,4	4
5	Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslardan foydalanishini, shu jumladan kredit mablag'laridan foydalanishni soddalashtirish	58	1,45	5
6	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda axborot va maslahat yordamini ko'rsatish	52	1,3	6
7	Tadbirkorlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash sohasidagi dasturiy hujjatlarni to'ldirish	38	0,95	7

Bundan tashqari tadqiqot davomida tadbirkorlik subyektlari o'rtasida ularni qiynayotgan muammolar bo'yicha ham savollar asosida so'rov o'tkazildi. Ushbu savollar faoliyatda to'siq bo'lishi mumkin bo'lgan yet-tita mummaolar guruhiga ajratilagan holda shakllantirildi. Savollar bo'yicha tadbirkorlarning nuqtayi nazarini aniqlash natijasida dastlab 5 ballik tizimda jami ball va o'rtacha ball hisoblab chiqilib, har bir masala bo'yicha o'rin ustuvorligiga ko'ra saralab olindi (2.3.6-jadval).

Ijtimoiy tadqiqotning yana bir muhim jihati, tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ko'maklashuvchi tashkilot Savdo-sanoat palatasining faoliyatini baholashga oid savolga respondentlardan turlicha javoblar olindi. Ya'ni, so'rovnoma siz Savdo-sanoat palatasi faoliyatidan qoniqasizmi degan savolga 183 ta respondentlarning 28 foizi (51 tasi) to'liq qoniqishini, 31 foizi (56 tasi) o'rtacha qoniqishini, 26 foizi (47 tasi) qoniqmasligini hamda 15 foizi (27 tasi) esa palata faoliyatidan kerakli ko'mak olmasliklarini bildirishgan. Ushbu so'rovnoma natijasidan respondentlarning qariyb 60 foizi palata faoliyatidan qoniqishlarini, qolgan 41 foizi esa deyarli qoniqmasliklarni bildirishgan.

2.3.2-rasm: Respondentlarning Savdo-sanoat palatasining faoliyatidan qoniqishi bo'yicha bergan javoblar ko'lami

Savdo sanoat palatasi aholini tadbirkorlik va biznes faoliyatiga yanada keng jalb qilish va a'zolari sonini ortirish bilan bir qatorda o'z biznesini boshlashga, qolaversa, yuqoridagi tadqiqotda ko'rib chiqilgan tadbirkorlik subyektlari faoliyatining turli bosqichlarida yuzaga kelayotgan muammolarni o'z vaqtida va sifatli hal etishlari muhim masalalardan hisoblanadi.

Biz dissertatsiyamizning 2.2-paragrafida Savdo-sanoat palatasi tomonidan tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha amalga oshirilgan ishlar va ularga ko'rsatiladigan xizmatlar bo'yicha tahlilini ko'rib chiqdik. Natijalar ijobiy bo'lishiga qaramasdan palataning ayrim vakolatlari va imkoniyatlari yetarli emasligi tadbirkorlik subyektlariga yetarli darajada ko'mak berolmasligiga sabab bo'lmoqda. Shuning uchun, 2023-yilning yanvar oyidan boshlab O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qaroriga binoan Savdo sanoat palatasi vakolatlari kengaytirilib, hukumatga ko'rib chiqishi majburiy bo'lgan masala kiritish, tadbirkor manfaatini ko'zlab Oliy sudga ariza berish vakolatlari berildi. Shuningdek, Savdo-sanoat palatasi hukumat bo'ysunuvidan to'liq chiqarilib, tadbirkorlar manfaatining chinakam himoyachisiga aylanadigan bo'ldi.

XULOSA

Shunday qilib, tadbirkorlik subektlari o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari soliqqa tortish tizimini, umuman, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirishni takomillashtirish, shu bilan birga, ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha tegishli choralar ko'rish zarurligini aniqladi.

Shuningdek, ushbu so'rov mamlakatdagi biznes muammolarini hal etishning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha ikki xil jihatni ochib berdi. Avvalo, soliqqa tortish tizimi masalasining birinchi o'ringa qo'yilishi tadbirkorlikni rivojlantirish uchun soliq bo'yicha aniq yengilliklar muhim ahamiyatga ega ekanligidan dalolat beradi.

Mazkur metodologiyadan foydalanish O'zbekiston Respublikasida hozirgi sharoitda tadbirkorlikni rivojlantirish va rag'batlantirishning ustuvor yo'nalishlari belgilab olishda muhim ahamiyat kasb etadi deb hisoblaymiz.

Olib borilgan tadqiqotlar yana shu narsa ma'lum bo'ldiki, tadbirkorlarning qariyb 45 foizi davlatdan yetarlicha ko'mak olmaydilar, chunki ular tadbirkorlar uchun joriy etilayotgan imtiyoz va yengilliklar to'g'risida to'liq ma'lumotga ega emaslar. Bu, albatta, "Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash" dasturi to'g'risida yetarlicha ma'lumot tarqatilmayotganidan dalolat beradi.

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, davlat idoralari mamlakatda kichik biznesning o'sishi va rivojlanishi uchun yuqoridagi barcha parametrlarga ko'proq hissa qo'shishi kerak. Bundan tashqari, tadbirkorlar faoliyatini yo'lga qo'yish bosqichida davlat organlari tomonidan yanada yaxshi qo'llab-quvvatlanishini istaydi. Biroq, ko'pgina parametrlar uchun davlat yordami KBSlarining o'sish va rivojlanish bosqichlarida mavjudligini ko'rsatmoqda. O'zbekistonda KBSni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish uchun bu tizimi samaradorligini tegishli idoralar tomonidan yana bir bor tahlil qilib chiqish hamda qo'llab-quvvatlash tizimining ta'sirchan va samarali usullarini joriy qilish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Tadqiqot davomida shakllangan xulosa asosida, kichik biznes subyektlari mamlakatning iqtisodiy o'sishi va rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, bu subyektlar har qanday mamlakatda ish o'rinlarini yaratish va aholini ish bilan bandligini ta'minlash va daromadlarini oshirish uchun asosiy manba hisoblanshini ta'kidlab o'tmoqchimiz. Ushbu tadqiqot davomida murojaat qilingan adabiyotlar va manbalar shuni ko'rsatadiki, ushbu turdagi korxonalarning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi hissasi hukumat va boshqa ixtisoslashgan tuzilmalar ko'magi va qo'llab-quvvatlovizis ta'sirchan bo'lmaydi. Shuning uchun, kichik biznes korxonalarining faoliyatini yo'lga qo'yish, rivojlanish va o'sish bosqichlarida ham doimiy ravishda davlat ko'magiga ehtiyoj sezadi. Ayniqsa bunday ehtiyoj rivojlanayotgan mamlakatlarda ko'proq kuzatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Acs, Z. J(2008). "Introduction to Public Policy in an Entrepreneurial Society" p-17, Public Policy in an Entrepreneurial Economy: creating the conditions for business growth, in Acs, Z. and Stough, R. (Eds.) Washington, Springer.
2. Pope (2001). Confronting Corruption: The Elements of National Integrity System. Transparency International: London.
3. ILO (2002). "Creating a Conducive Policy Environment for Micro, Small and Medium Sized Enterprises in Pakistan."- SEED Working Paper No.29.
4. Ngwuonugu, A, B(2005). "Small and Medium Enterprises(SMEs) in Nigeria: Problems and Prospects, PhD Dissertation St. Clements University, Nigeria (unpublished).
5. Ganesh, L., Mehta, A(2010). Critical success factors for successful enterprise resource planning implementation at Indian SMEs, International Journal of Business, Management and Social Sciences, Vol.1, No.1, 2010, pp. 65-78.
6. Ivy (1997). "Entrepreneurship Strategies and Problems in Post Communist Europe: A Survey of SMEs in Slovakia." Journal of Small Business Management 35(3): 93-98.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish, ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-5087-sonli qarori <https://lex.uz/uz/docs/6060527>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.